Miért nem számolunk a szerencsével a kutatói pályákon? [1]

Sasvári Péter[2]

Link: https://doi.org/10.13140/RG.2.2.28336.84480

Bevezetés

A tudományos sikert általában a kemény munkához és az egyéni képességekhez kapcsoljuk. Egy tanulmány azonban, amely azt vizsgálta, hogy a kutatók hogyan mutatják be szakmai pályafutásukat, azt sugallja, hogy ebben a szerencse is jelentős szerepet játszik. Ezt a megfigyelést követően Sarah R Davies és Bao-Chau Pham megvitatják [1], hogyan érthetjük meg és értelmezhetjük a szerencse szerepét a tudományos siker elérésében.

A legtöbb kutató egyetértene abban, hogy a kutatói pályafutás nagymértékben versenyszellemű. [2] Állást – és különösen állandó állást – kapni gyakran nehéz, néha lehetetlen, még azok számára is, akik rendelkezésre áll minden megfelelő képesítés és minősítés: folyóiratcikkek, monográfiák, oktatói tapasztalat, nemzetközi együttműködések, harmadik féltől származó finanszírozás. A siker nehezen meghatározható. Tehát hogyan érhetjük el?

Siker elérése

A legújabb kutatásokban [3] leírták, hogyan idézik fel a rangidős professzorok, miként értek el sikereket tudományos pályájuk során. Interjút készítettek 18 (norvégiai és ausztriai) az elitbe tartozó, a természettudományok területén dolgozó professzornővel, és megkérdezték őket pályafutásukról, valamint arról, hogyan érték el a megalapozott – és gyakran igen rangos – pozícióikat. A beszélgetések során három dolog többször is felmerült: az emberek, a kemény munka és a **szerencse** szerepe. A sikerhez nemcsak idő és energia, valamint jó kapcsolati hálózat és támogató struktúrák szükségesek, hanem valami sokkal kevésbé tervezhető is: **szerencse**.

Hogyan jellemezték ezeket a dinamikákat? Más kutatások [4] eredményeihez hasonlóan az embereknek és a kapcsolatoknak általában véve a tudomány, és különösen a siker szempontjából is központi szerepet tulajdonítottak. A főbb gondolatok között szerepelt, hogy számít, hogy szerencsések vagyunk-e a PhD témavezető tekintetében (vagy őt bölcsen választjuk-e ki), vannak-e támogató kollégák és elkötelezett hallgatók, van-e mentorunk, olyan családtagjaink, akik hajlandóak vállalni velünk a nemzetközi mobilitást is, vagy hogy bizonyos személyek adnak-e lehetőséget nekünk. Ilyen különböző módokon az emberek – a családtól a kollégákig – lehetővé tették beszélgetőpartnereink számára, hogy a karrierjüket segítő tapasztalatokhoz vagy lehetőségekhez jussanak. Ugyanígy a kemény munka, a

---

[1] Az alábbi közlemény a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar gondozásában megjelenő **Államtudományi Hírlevél** Tudományos sarok rovatában jelent meg. A korábbi hírlevelek elérhetőek az alábbi honlapon keresztül: https://antk.uni-nke.hu/kutatas-tudomanyos-elet/allamtudomanyi-hirlevel/allamtudomanyi-hirlevel-2023
Az oktatási anyagnak szánt tanulmány **Sarah R. Davies- Bao-Chau Pham (2023): Why don't we account for luck in research careers?** https://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2023/04/18/why-dont-we-account-for-luck-in-research-careers/ alapján készült.

[2] Egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Közszervezési és Infotechnológiai Tanszék, 1083 Budapest, Ludovika tér 2. E-mail: Sasvari.Peter@uni-nke.hu

hosszú munkaidő és időnként az áldozatok és a kitartás is a siker központi elemeként jelentek meg. Ahogy az egyik interjúalany mondta:

> *„Nem lehet tökéletes a szakmai- és a magánéletünk is. Tehát meg kell határoznunk a prioritásainkat. Ha valaki kivételes kutató akar lenni, szerintem ehhez több kell, mint egy kilenctől ötig tartó munka.*" A „*kemény munka*" fogalmát az interjúalanyok gyakran az általuk ledolgozott, szükségesnek vélt munkaórák mennyiségével szemléltették, valamint az ehhez szükséges „*kitartással*".

Tehát összefoglalva: a sikerhez jó hálózatokra és kapcsolatokra, valamint kemény munkára és hosszú munkaórákra van szükség. De azok, akikkel beszélgettek, gyakran említették a **szerencsét** és a szerencsés mivoltot is a siker elérésével kapcsolatban. Legalábbis néhányuk számára ez bizonyult a tudomány központi tragédiájának: ha mindent jól csinálunk, de nem vagyunk szerencsések, akkor nem sikerül stabil karriert elérni. Ahogyan az egyik interjúalany a jelenlegi helyzetét jellemezve mondta:

> *„a PhD-m elég nehéz volt ahhoz, hogy még mindig nagyra tudjam értékelni, hogy a tudomány ilyen jól megy, mert ehhez is szerencsésnek kell lenni. Sok jó tudóst ismerek, akiknek nem volt ilyen szerencséjük, pedig nagyon-nagyon jók."*

A szerencsés események, döntések vagy pillanatok lehetnek olyanok, hogy szerencsések vagyunk az emberek vagy a finanszírozás biztosításának tekintetében, hogy a „*megfelelő emberekkel találkozunk a megfelelő időben*", lehet ez egy megfelelő pillanatban érkező álláslehetőség, egy váratlanul jelentős kutatási eredmény, vagy hogy egy új kutatási területen találunk munkát. Az ilyen szerencsének előkészített talajt kell találnia – azaz a **szerencse** önmagában nem fogja biztosítani a sikert –, de elbillentheti a mérleg nyelvét az egy a „*számos jó tudós*" közül helyzetből a kiemelkedés irányába.

Mit gondoljunk a szerencse hangsúlyozásáról? Fontos megjegyezni, hogy az előzőek négyszemközti kutatási interjúk voltak, és hogy az ilyen helyzetek elősegítik a kifejezés sajátos formáit. Lehet, hogy a **szerencsére** való utalás csak a szerénységük hangsúlyozásának egyik kifejezési módja volt (bár az ilyen hivatkozások és az értékes dolgok felfedezésének képességére [5] történő utalások hosszú történetre tekintenek vissza). Érdemes megjegyezni azt is, hogy interjúalanyaink mindannyian nők voltak: talán a sikert a különböző nemek másképpen értelmezik, és a férfiak vagy nem-bináris tudósok más tényezőkre hivatkoznának. Ezenkívül maga a szerencse említése is kritikai cáfolatra késztet. Vajon a „szerencsés" események vagy eredmények valóban a szerencsének, vagy olyan strukturális előnyöknek köszönhetőek, mint hogy valakinek fehér a bőrszíne, ciszhetero, vagy a kiváltságok más formáinak egy igazságtalan és méltánytalan tudományos világban? Ez a cáfolat összhangban áll a szerencséhez kapcsolódó szociológiai munkák nagy részével, amelyekben, ahogy Michael Sauder [6] szociológus írja, az elemzői feladatot az jelenti, hogy

> *„vesszük az emberek által szerencsésnek vagy szerencsétlennek tartott eseményeket, majd feltárjuk a tényleges társadalmi okokat vagy folyamatokat, amelyek ezeket az eredményeket magyarázhatják*".

A tudomány továbbra is azoknak kedvez, [7] akik bizonyos testekben, társadalmi osztályokban és családi helyzetekben élnek; talán a „szerencsére" való összpontosítás elfed néhány ilyen dinamikát.

Összegzés

Ezért nem vehetjük teljesen készpénznek a szerencséről szóló beszámolókat, és további kutatásokra van szükség annak feltárására, hogyan élik meg, hozzák működésbe és értelmezik a „szerencsét". Úgy gondoljuk azonban, továbbra is létfontosságú, hogy komolyan vegyük a tudósok szerencsére való hivatkozásait, és mérlegeljük ennek következményeit a tudományos sikerről való gondolkodásunk

tekintetében. A szerencse szerepének elismerése például a tudományban rávilágít arra, hogy a siker (vagy annak hiánya) soha nem áll teljes mértékben az egyén ellenőrzése alatt, és arra késztethet bennünket, hogy komolyan mérlegeljük, mit jutalmaznak a felvételi vagy előléptetési folyamatokban (például) a tudományban. Ha számos olyan kutató van, akiknek „*nem volt ilyen szerencséjük, pedig nagyon-nagyon jók*" (ahogyan a fent idézett interjúalany fogalmazott), mit jelent ez a kutatáson belül ünnepelt magatartásformákra és eredményekre nézve? Ebben a tekintetben kutatásunk összhangban áll más kutatások eredményeivel, amelyek megkérdőjelezik a „kiválóság" szűk értelmezésének [8] értékét – és hatásait – a kutatásban. A szerencse tudományos sikerben játszott szerepének elismerése tehát azt sugallja, hogy továbbra is el kell utasítani az egyszeri „szupersztár egyének" gondolatát, valamint a kiválóság és a kivételesség kapcsolódó narratíváit.

Felhasznált irodalom

[1.] Sarah R. Davies- Bao-Chau Pham (2023): Why don't we account for luck in research careers? https://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2023/04/18/why-dont-we-account-for-luck-in-research-careers/

[2.] Many junior scientists need to take a hard look at their job prospects. Nature 550, 429 (2017). https://doi.org/10.1038/550429a

[3.] Davies, S. R. - Pham, B.-C. (2023): Luck and the 'situations' of research. Social Studies of Science, 53(2), 287–299. https://doi.org/10.1177/03063127221125438

[4.] Karen Kastenhofer - Susan Molyneux-Hodgson (2021): Community and Identity in Contemporary Technosciences, https://doi.org/10.1007/978-3-030-61728-8

[5.] Merton R. K. - Barber E. (2004): The Travels and Adventures of Serendipity: A Study in Sociological Semantics and the Sociology of Science. Princeton University Press. http://www.jstor.org/stable/j.ctt7sm3v

[6.] Sauder M. (2020): A Sociology of Luck. Sociological Theory, 38(3), 193–216. https://doi.org/10.1177/0735275120941178

[7.] Ginther Donna K. - Kahn Shulamit - Schaffer, Walter T. (2016): Gender, Race/Ethnicity, and National Institutes of Health R01 Research Awards: Is There Evidence of a Double Bind for Women of Color? Academic Medicine 91(8):p 1098-1107, https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000001278

[8.] Jong Lisette - Franssen, Thomas - Pinfield, Stephen (2021): 'Excellence' in the Research Ecosystem: A Literature Review. (RoRI Working Paper No. 5). Research on Research Institute. Report. https://doi.org/10.6084/m9.figshare.16669834.v2